

Dansens og musikkens rødder 15

Menuettens oprindelse 1 – udlandet

af Ole Skov

I denne artikel skal vi langt tilbage i tiden og noget sydpå. Nemlig til Frankrig i en tid, hvor alting skulle være så fornemt. Vi skal til 1600-tallet, og ville man begå sig vel i den bedre del af samfundet, var det godt at være dygtigere end andre - at kunne 'føre sig frem', deriblandt at kunne danse. Det galdt om at være den flotteste, smidigste, stolteste og bedste i alle livets forhold herunder også i balsalen. Det var en dyd at overgå andre med sin kunnen. Vi er i Ludvig d. XIV's (1638-1715) tid, og vi befinder os ved Paris - ved hoffet på Versailles. Ludvig XIV blev forbillede for de højere samfundslag, for det ekstravagante, for kulturen - finkulturen, som fra Frankrig bredte sig ud over det meste af Europa - til aristokratiet, til eliten. Ludvig var aristokraten over alle aristokrater, og det siges, at der var ansat 36.000 mennesker ved hoffet i Versailles! Det var i dette kulturcentrum udenfor Paris, at menuetten så dagens lys i 1653.

Man dansede ofte danse, der kom fra landet, men som var blevet omdannet til 'hofbrug'. Det var danse som branle, courante, sarabande osv. De fandtes i mange varianter, og én af disse var 'branle de Poitou' fra distriktet Poitou i det midtvestlige Frankrig. Netop branle-varianten derfra siges at være grundlaget for menuetten. Navnet menuet kommer af det franske menu, der betyder lille, fin og sirlig, og som hentyder til de små fine skridt, man tog i menuet. Der var godt nok store armbevægelser og reverencer (hilsner) i menuet, men fodflytningerne var små.

Menuet var i sin oprindelige form en pardans og nok en af de mest kunstneriske danse, der har eksisteret. For at kunne udføre menuetten blot nogenlunde tilfredsstillende, krævedes fuld beherskelse af sine kropsbevægelser, anstand og megen graciøsitet, samt at man tog undervisning dagligt i årevis. De fleste kom da heller aldrig til at lære dansen rigtigt, dertil var den alt for svær - man blev aldrig udlært i menuet.

Ludvig d. XIV var selv en god danser, og havde danset fra han var 5 år gammel. Han gik stærkt ind for styrkelsen af 'de skønne kunster', og oprettede et opera akademi samt et danse- og musikakademi i forbindelse med hoffet. Ofte spillede han selv med i teaterstykkerne og dansede med i balletterne, så det er ikke mærkeligt, at ballet, musik og teater blomstrede i hans regeringstid.

Jean Baptiste Lully.

Ludvigs hofkomponist hed Jean Baptiste Lully (1632-87). Han var født i Firenze i Italien, men kom som køk-kendreg til Paris i 1646, hvor han bare var 14 år gammel. Han blev dog hurtigt 'opdaget' af Mademoiselle de Montpensier, der tog ham som musikpage og derved sørgede for hans musikalske uddannelse. Det gik hurtigt fremad med spillet for Jean Baptiste. Han blev snart optaget i '24 violons de Roi' - kongens 24 violiner. Kort efter oprettede Ludvig d. XIV et eliteorkester for unge, det kom til at hedde 'les 16 petit violons' - de 16 små violiner. Lully blev orkestrets specialleder, og allerede i 1653 udnævnte Ludvig ham til hofkomponist. Lully var ikke kun en god musiker, han

var en generel kunstnerisk begavelse og kunne det hele. Han både sang, dansede og spillede og var som nævnt leder af hoforkesteret.

Samme år som Lully blev hofkomponist, komponerede han sin første menuet. Selve dansen blev danset af Ludvig d. XIV, der dengang var 15 år gammel. Han dansede med sin kæreste.

Det var måske Lully selv, der havde korreograferet dansen, og måske med hjælp fra Ludvig XIV? Men i perioden var også Charles L. Beauchamps (1636-1705) ansat. Han blev i 1664 udnævnt til hofdansemester, og komponerede en mængde balletter og danse, herunder også menuetter.

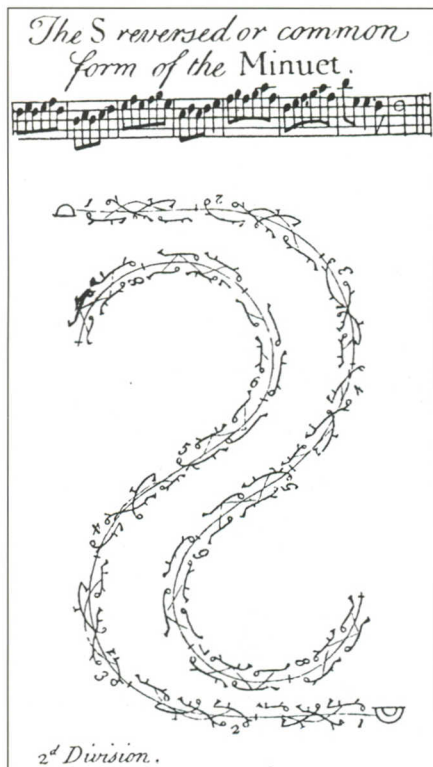
Selvom menuet var en meget svær dans, fandtes der i løbet af få år omkring 100 varianter, hvilket bestemt ikke gjorde det nemmere at danse den. Dansementrene opfandt hele tiden nye variationer for at konkurrere med hinanden i kreativitet.

I de oprindelige menuetter indgik en figur, som kan siges at være symbolet på menuet, nemlig en S- eller Z-figur. Det vil sige, at dame og herre med menuettrin bytter plads i en dansefigur som et S eller Z. Beauchamps var en af de første, der fandt på et system til beskrivelse af sådanne figurer med både tekst og tegning. Hans ideer blev grundlaget for de følgende generationers beskrivelseskunst udi dansen.

Billedet på næste side viser en S-figur efter Beauchamps beskrivelsesmetode.

Menuetten var utrolig populær men fandt først omkring år 1700 sin 'endelige' form, da Louis Pécour (1655-1729) afløste Beauchamps som dansemester. Han videreudviklede menuetten og gjorde den til en fast bestanddel af balletten.

Da Ludvig XIV ikke mere dansede med i forestillingerne, gik man mere over til

Fra Tomlinsons Art of Dancing 1735.

bal- og selskabsdans. Man holdt 'bals parés', det vil sige hofballer med pragt og 'show'. En beskrivelse af et sådant hofbal har vi fra P. Rameau, der var franskmænd men blev dansemester ved det spanske hof. I 1725 har han i sin historisk værdifulde bog 'Maitre à danser' beskrevet et sådant 'bal paré':

Salen var pyntet festligt op til efterfølgende spisning. Når musikken begyndte at spille, dannede man par, og ballet begyndte med en stor 'reverence' - det vil sige hilsen. Det var ikke småting - i Rameaus bog er hele 25 sider helliget dette ritual. Man var stillet op i en lang række i rangorden, så bød først kongen sin dronning eller en prinsesse 'af blodet' op til dans. Han førte hende værdigt ud på gulvet til det sted, hvor dansen skulle begynde. Så dansede man en branle, der består af 2 skridt til venstre og et til højre. Når kongen havde vist, hvad han kunne, gik han med damen ud og stillede sig for enden af rækken. Dette var tegn på, at næste par i rækken måtte danse. Sådan fortsatte det, til kongen igen var i spidsen. Hele forløbet gentoges, men nu dansede man courante og gavotte. Når disse 3 danse var færdige, kom aftenens højdepunkt - der skulle danses menuet. Kongen lagde

igen for og dansede alene med sin dronning. Når han var færdig, besteg han igen sin trone. Ud af kredsen kom da en herre med sin dame, bøjede sig dybt for kongen og lidt mindre for dronningen, og så begyndte de at danse menuet. Når de var færdige, gik de hen til næste par, hilste og satte derved dem igang. Sådan fortsatte det raden rundt i rangorden, til alle havde danset. Her dansede 'kenderne' for 'kenderne'. Hvert skridt og hver bevægelse blev skarpt iagttaget og kritik givet. Man kan med ret kalde et sådant bal for et 'ceremonibal'.

På den tid kunne man også hoppe i menuetten, men det var ikke beskåret alle at måtte gøre det. P. Rameau skriver, at det kun var unge eller halvunge samt korte og middellange mænd, der måtte hoppe. **Gamle og lange mænd**

skal bestemt undgå at hoppe i menuet!! Så husk det!

Til trods for hoppene var menuet en højtidelig dans, der efter at have været danset som pardans i mange år nu også dansedes som 2-pars dans, på rækker samt i kredse og kvadriller. Men til trods for udviklingen var der stadigvæk hilsninger og bøjninger, det var en rigtig anstandsダンス.

Menuetten er en af de danse, der har overlevet længst, men som så mange andre danse gik den igen af mode. Det skete i slutningen af 1700-tallet og først i 1800-tallet. En medvirkende årsag til menuettens nedtur kunne skyldes, at det mest var i de finere kredse, man dansede den, og at det franske aristokrati i 1789 jo led et nederlag ved den franske

Par der danser menuet (fra Tomlinsons Art of Dancing 1735).

revolution. Mange 'bedre franskmænd' måtte lade hovedet, og det var bestemt ikke passende efter revolutionen at fortsætte med aristokratiets ceremonier. Dansen blev ifølge danselærerne forfladiget, og man kunne ikke rigtigt danse den mere.

Menuetten overlevede dog alligevel rundt omkring, mest nok på grund af nævnte danselærere. De havde stadigvæk menuetter med på deres repertoire og beskrev dem da også stadigvæk i deres dansebøger. Dette er bestemt ikke mærkeligt, da de jo levede af danseundervisning. Som nævnt var menuetten svær og med mange varianter, så hvorfor afskaffe noget man skulle leve af? I komponisternes verden overlevede menuetten også, men der var det ofte som lyttemusik. Der komponeredes mange menuetmelodier, og den ypperligste af alle siges at være den fra Mozarts opera Don Juan. Den er komponeret i 1787, hvor menuetten havde 'ligget i graven' i mange år.

Menuetten forsvinder ikke helt ud af folks hukommelser, og i 1800-tallet gøres flere forsøg på at genoplive den. Det lykkedes ikke. Men så i 1889 forsøgte det igen - i Tyskland. Det var grevinde Lucie Radolin, der fik danselærer Frau Köbisch-Wolden i Berlin til at genindstudere 'Menuet a la reine', og kejser Wilhelm II (1859-1941) var med ved ballet. Menuetten genindførtes ved de højere kredses fester, og kejseren fik arrangeret, at man til et hofbal i 1892 dansede Menuetten af Don Juan. Ved den kongelige Prøjsiske kadetskole havde man også tradition for at danse menuet, en tradition der lignede vor officerskoles, men hvor man hos os danser Les Lanciers. Ved kadetskolens 175-års jubilæum i september 1892 dansede kadetterne en flot menuet. Hele 'Menuet-eventyret' varede dog kun kort. De genindførte traditioner forsvinder igen kort efter år 1900.

Kadetterne danser Menuet.

Til slut kan det som et kuriosum nævnes, at danselæreren Eugène Giraudet i Paris udgiver 2 dansebøger i henholdsvis 1885 og 1900. I disse har han ialt beskrevet 19 forskellige menuetdancer med 9 forskellige trinbeskrivelser. Ialt 25 sider med menuet. Jo, danselærerne forsøgte at holde liv i de gamle danse.

Da danselærer-standen næsten er ud-

død, må vi jo nok overtage hvervet og tænke i samme baner, nemlig at bevare de gamle danse for eftertiden, også selvom vi jo ikke lever af det.

Næste artikel vil bringe os nordpå igen til Danmark til menuettens start herhjemme.

Kildehenvisninger

Der er til artiklen anvendt en stor mængde kilder, der tilsammen giver et billede af menuettens oprindelse. For at begrænse listen har jeg valgt kun at angive de væsentligste:

- “Der Tanz”, Dr. Karl Storck, Bielefeld & Leipzig 1902
- “Das goldene Buch der Musik”, Spemann, Stuttgart 1912
- “Lully et L’Opéra Français”, Specialnummer af “Revue Musicale”, Paris 1. Januar 1925
- “Höfische Tänze”, Karl-Heinz Taubert, Mainz 1968
- “Illustrierte Zeitung”, Berlin d. 17. september 1892
- Som ‘rød tråd’ har jeg også anvendt:
- “Menuetten och dess öden”, artikelserie af Gunnel Biskop i “Folkdansaren”, Helsingfors 1993-94